

84.

[Torino 1859 szeptember 14. táján.]

KLAPKA KOSSUTHNAK.

O. L., N. M. Kossuth-ir.

Névjegyzéke

azon egyéneknek a'kik még semmiféle gratificatiot nem vettek
Ludvigh (père et fis) számára 1000 fr. már is deponálva van
 Karacsaynál Stambulban.

*Winkler József**de Lalande* (Olivier)*Strelecky* (József)

keleti missiójukért

gondoskodni kellene

Szabó (István) ezredesnek a még hátra lévő két ezer frankot
Dunyov alezredesnek és

Krivácsi ezredesnek mindegyiknek legalább két ezer ötszáz
 frankot kezeikhez juttatni.

Öt vagy hat ezer frankot kellene itt Turinba gr. Bethlen Ger-
 gely vagy Kupá ezredesnek dispositójára hagyni, azoknak felsze-
 gitésére, a'kik itt Olaszthonban maradnak, ha mindjárt munkát
 nem kaphatnak.

A szükségelt összeg valami 30.000 frankra tán 40.000 is menne fel.
 Felszólítottam Rapetti¹⁰⁸ ez iránt, az Elnök úrral összekötte-
 tésbe tenni, minek utána e hó 20.-kán Olaszhont végkép elhagyan-
 dom és tartózkodási helyem bizonytalan leend.

KLAPKA

85.

Brüssel, 1859 szeptember 16.

LUDVIGH KOSSUTHNAK, BELGIUMBÓL VALÓ

KIUTASITTATÁSA ÜGYÉRŐL.

Sk. levél O. L., N. M. Kossuth-ir.

Édes Barátom,

Megmaradhatásom kérdése még nincs eldöntve. Egy tekervé-
 nyes vallatáson mentem át, melyet velem aláíratlak. Abból bizony
 nem lesznek okosabbak. Ha fogas kérdéseket tettek, még fogósab-
 bak voltak a feleletek. Mielőtt vallatásomhoz fogtak, kinyilatkoz-
 tattam: hogy én itteni barátaim becsületének tartozom bebizonyí-
 tani, hogy én Belgium — mint második hazám — törvényeit nem
 sértettem, a köznyugalmat 's neutralitást nem háborítottam: ha kiűz-
 nek a ministert a törvényszék elé idézendem 's e végett egyik baráto-
 mat már fel is hatalmaztam. Gondolom, hogy ebbeli és ehhez hasonló
 nyilatkozatom következtében protocollálni kezdték vallomásomat, de
 erre kérdéseket kellett tenni, mint p. o. Mikor távoztam el, micsoda út-
 levéllel, hová, hol laktam, mi célból mentem el, miért nem kértem
 elmevetési szabadságot, miért nem útlevelet — miután menekültnek

¹⁰⁸ Pietri szenátor titkára.

engedelem nélkül távozni tilos. Ha ismerem-e e részbeni rendeleteket? s. a. t.

Feleletem veleje ez volt. Jártam Francia és Olaszországban egy nekem szent ügyben, dans une affaire d'honneur, de famille et de fortune, és hogy szent 's hogy fiam nem volt velem, onnan is tudhatják, hogy halálos betegsége ellenére kötelesnek éreztem magamat eltávozni. Útlevelet nem kértem, mert nem volt reá szükségem. Viszajövet, noha van szard útlevelem azt szinte nem kellett használni, 's azért nem találták a határrendőr jelentéseiben nyomát: minek is, volt belföldi útlevelem 's már külalakjából a rendőr láthatta, hogy brüsszeli lakos vagyok. Mi engedelmök nélküli elmeneteletem illeti, ismerem az idegenek iránt fenálló törvényt 's a törvény ily engedelem szükségéről nem szól, de különben ki hihesse hogy existálhasson törvény mely az embert kötelezhessen a rendőrségnek bejelenteni, hová megyen vagy honnan jön. Különösen még azon kérdést tették, ha voltam-e a magyar Comité tagja, miután egy olasz lapban annak mondtam. E kitünő tiszteletben nem voltam részes, miután a comité csak három tagból állott és a kérdéses időben nem is voltam Genuában.

A belga Pietri — azaz rendő-Prefet nekem jó emberem és biztosított, hogy megmaradhatásom iránt mindent meg fog tenni: nem ő, hanem maga a minister Seoch — egy szivtelen, neveletlen paraszt, mihelyt eltávozásunk tudomására jutott — en principe azt a rendeletet kiadta, hogy eltávozó menekült többé nem tűretik és hogy a kamarák és a minister nézeteit elfogadták — mert neutralitásuk nem engedi, hogy innen más hatalmasságok ellen bár mi kísérletek téteessenek 's aztán mint egy várba visszavonuljunk. — Én az elvkérdés megvitatásába ereszkedvén — a rendőr főnök kéntelen volt azt mondani: „igazsága van és többet mondok, ön helyébe ugyan azt tettem volna és tenném mindig“ — de ilyen a rendelet, ilyen a törvény. Önök hatalma — mondtam — országuk határain túl ki nem terjed 's mi önök országában neutralitásuk ellen mit sem csináltunk. De van törvényünk, mely a belga polgárt is polgárjogától megfoszt, ha engedelem nélkül más hatalom szolgálatába lép, 's az olyat ha subsistentiája nincs az országból kiutasíthatjuk — volt felelete. Furcsa dolog — folytatám — önök nem tudom hogy 's mikép francia canons rayés-t szereznek s az osztrákkal szerződnek, hogy minden ágyuját 7 fr. 50-ért rayirozzák, 's azt neutralitásnak nevezik, míg azt sértettnek látják, ha két menekült országukból csendesen kimegyen és viszajő. Az osztrák maga amnestiát adni kéntelen és önök békés embereket üldöznek s. a. t.

E szerint bizonyost még nem tudok, pedig kellene már Serbiába írnom a mint nekik megígértem, de addig mig dolgom nem lesz tisztában, nem merek írni — mert kiüzetésem úgy találna felütni, mintha viszonyunk el volna árulva és a különben is gyanakodásra hajló serbeket bizalmatlanokká tehetné. Ha innen el kellene mennem, csakugyan nem tudnám merre fordítani vándorbotomat.

Hogy van a légio ügye? És általában mi sikerét látod jegyzékednek? Én részemről nem nézek a pénzre — noha 100 aranyat kölcsön kellett vennem, de mindenesetre furcsának tartom azt, hogy míg a lengyelnek pár napi mulatásért 10.000 fkot tudtak adni, eszükbe nem jutott, hogy én a londoni fránzia s. a. t. utat négy hónapi távollétben 5.800 f-kal nem fogom megtehetni. Ezt csak számítási adatként említem — 's ez így mindig volt.

Utamra vonatkozó rövid jegyzéki resumét fogok küldeni, mi-helyt megmaradhatásom nehézségei el lesznek háritva.

Az itteni szárd követ — úgy látszik — nagyon hasonlít a párisi követsegi titoknokhoz, ki K. — nevét nem látszott ismerni. Az én ügyemben nem kérem semmire sem — de miután ő az, ki Sréter ügyét kompromittálta, fogok vele szólni: hogy internationalis viszonyok és maga a belga constitutio szempontjából fogja fel a dolgot és ne compromittálja Piemontnak érdekeit és becsületét. Ha ő csak ennyit mond: hogy hozzájok nem tartozik Piemont és Austria közti ügyben bíraskodni, hanem határaikon belül maradni, és hogy ha kormánya utlelevele tiszteletben nem tartatik, ő az ellen protestál 's kéntelen lesz kormányának a barátságos viszonyok ellen intézett ebbeli eljárásáról a belga kormány részéről jelentést tenni — soha sem leendett kikergetésünkről szó. Fogom a követnek mondani, én scandalisalodtam azon, hogy lehettek olaszok, kik hazájuk e szent harcza alatt idegen földön maradtak, de most másként látom a dolgot — mert sikertelen harc után nincs ki őket védje, nincs ki a sard kormány utlevelét respectáltassa.

Rapettniek megküldtem Olasz és Magyar ügybeni beszédeidet, valamint az én utolsó röpiratomat is. Nem rosszul kelt, azt hitték, hogy a nouvelle page a mostani eseményekre vonatkozik.

Küldöm neked Mazzininak a Sanchoban megjelent cikkét. Nem tudom, ha másutt meg jelent e vagy sem.

Én a Constantin-féle^{108a} tervet mesének tartom: ha itt maradok, tán sikerül a mostani követtel megismerkedni.

Magnannak¹⁰⁹ még nem irtam, mert magad is mondtad, hogy várjak, míg házad lesz. Nagyon furcsa az, mit ő mondott. Ezt combinálva Klapka missiójával, továbbá hogy Brattiano, Golesco s. a. t. a herczegtől igen barátságos levelet kaptak — egy kettőt olvastam is — gyanítanom kell: hogy Klapkát luddá tették és az első terv volt oláh-szerb insurrectiót előidézni, melyet csak a te szövetséged a császárral megakadályozott. Isten veled. Változatlan hived

LUDVIGH

^{108/a} Konstantin Nikolajevics (1827—92) orosz nagyherceg, II. Sándor cár öccse. Osztrák-gyűlölete és érdeklődése Magyarország iránt a Cavourral 1858 decemberében Torinóban folytatott beszélgetéséből is kitűnik (l. *Carteggio Cavour-Nigra* I. köt. Bologna. 1926. 237—38. 11.)

¹⁰⁹ M. dunai gőzösök segítségével akarta a betörést Magyarországra megvalósítani.